

ΚΕΗ-MING LIN

ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ

Οι δοκιμασίες και οι θρίαμβοι
των πρωτοπόρων της ψυχοθεραπείας

Μετάφραση
Βαγγέλης Προβιάς

Το *ΨΑ* στο λογότυπο της Ψυχαναλυτικής Σειράς στο εξώφυλλο προέρχεται από χειρόγραφο του S. Freud. Με αυτή τη συντομογραφία δήλωνε την ψυχανάλυση στα χειρόγρατά του και στις επιστολές προς τους οικείους του.

Τίτλος πρωτοτύπου: Wounded Healers

© 2021, Keh-Ming Lin

© 2025, Εκδόσεις Ίκαρος για την ελληνική έκδοση

Μετάφραση από τα αγγλικά: Βαγγέλης Προβιάς

Γλωσσική επιμέλεια – Τυπογραφική διόρθωση: Ευδοξία Μπινοπούλου

Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ίκαρος

Παραγωγή: ΤΡΟΠΗ press

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης - Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2025

ISBN 978-960-572-787-1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 3225152 • www.ikarosbooks.gr

ΠΑΛΗΓΩΜΕΝΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ

ΙΚΑΡΟΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Υπεύθυνος: Αθ. Αλεξανδρίδης

Αθανάσιος Αλεξανδρίδης

Η βία, 2007

Φύση και λόγος στην ψυχανάλυση, 2011

Ο Πέτρος είναι ο λύκος, α' έκδοση στον Ίκαρο 2016

Το παιδικό ψυχόσωμα, 2023

Κωνσταντίνος Αρβανιτάκης

Ψυχανάλυση και Ομηρικά Έπη, 2008 (Μτφρ.: Μαρία Αθητάκη)

Ε. Γ. Ασλανίδης

Η Γυναίκα της Ζάκυνθος και η ποιητική διαφωνία, 2000

Σωτήρης Μανωλόπουλος

Η τραγική ανάγνωση της ιστορίας, 2010

Νίκος Νικολαΐδης

Γλώσσα, Ενόρμηση, Συμβολισμός, 2005

Άννα Ποταμιάνου

Μονοπάτια θανάτου, Στίξεις και αντιστίξεις, 2007

Λόγος και πράξις στην ψυχανάλυση, 2012

Η ποίηση των ονείρων, 2019

Jacques André

Η θηλυκή καταγωγή της σεξουαλικότητας, 2001

(Μτφρ.: Σοφία Λεωνίδα)

André Green

Το οιδιπόδειο σύμπλεγμα στην τραγωδία, 2005

(Μτφρ.: Ιφιγένεια Μποτουροπούλου)

Jean Laplanche

Ο Hölderlin και το ζήτημα του πατέρα, 1999

(Μτφρ.: Αριέλλα Ασέρ – Αντώνης Κουτσοραδής)

Aaron Stephen

Τρόμος επί σκηνής, 2013 (Μτφρ.: Κώστας Βασαρδάνης)

Elisabeth Kübler-Ross

Πλησιάζοντας τον Θάνατο, 2019 (Μτφρ.: Βαγγέλης Προβιάς)

Thomas H. Ogden

Αυτή η τέχνη της Ψυχανάλυσης, 2023

(Μτφρ.: Ε. Κανελλοπούλου, Ι. Μαλογιάννης, Μ. Τζινιέρη-Κοκκώση)

KEH-MING LIN

ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ

Οι δοκιμασίες και οι θρίαμβοι
των πρωτοπόρων της ψυχοθεραπείας

Μετάφραση
Βαγγέλης Προβιάς

ΙΚΑΡΟΣ

ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ

Ο Φρόιντ ήταν εθισμένος στην κοκαΐνη και τη νικοτίνη, ο Γιουνγκ ήταν για αρκετά χρόνια ψυχωσικός και η Μάργκαρετ Μιντ έκρυβε την ομοφυλοφιλία της όλη της τη ζωή. Και όμως, παρ' όλες αυτές τις δυσκολίες, η συνεισφορά τους είναι μνημειώδης και διαμορφώνει ως και σήμερα τον τρόπο που βλέπουμε τον εαυτό μας και τον κόσμο. Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει σύντομες βιογραφίες δεκαπέντε εξερευνητών του μυαλού και της ψυχής που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας. Ήταν όλοι τους πληγωμένοι θεραπευτές που έκαναν σπουδαίες ανακαλύψεις ενώ υπέφεραν από τραυματικές κρίσεις και ισχυρά συναισθηματικά προβλήματα στην προσωπική ζωή τους. Οι ζωές τους, γεμάτες ανατροπές και σκαμπανεβάσματα, αξίζουν από μόνες τους την προσοχή μας. Συσχετίζοντας τα δεινά τους με τη δημιουργικότητά τους, και δείχνοντας την ευάλωτη και ανθρώπινη πλευρά τους, το βιβλίο αυτό φέρνει τους σπουδαίους αυτούς διανοητές πιο κοντά μας, ενώ φωτίζει τις επιστημονικές τους ανακαλύψεις εξιστορώντας τη ζωή τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	11
----------------	----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΒΙΕΝΝΗ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

1. ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ, ΕΝΑ ΠΟΥΡΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑ ΕΝΑ ΠΟΥΡΟ <i>Τα προβλήματα του Φρόιντ με τον εθισμό.....</i>	35
2. ΜΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΜΕΘΟΔΟΣ <i>Ο Γιουνγκ και ο Φρόιντ, συνδεδεμένοι και στη ζωή και στον θάνατο</i>	71
3. ΕΙΜΑΣΤΕ Ο ΑΒΕΛ. ΕΙΜΑΣΤΕ Ο ΚΑΪΝ. <i>Άλφρεντ Άντλερ, ο ιδρυτής της ατομικής ψυχολογίας.....</i>	103
4. Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ <i>Η τραγική ιστορία του Ότο Ρανκ.....</i>	126
5. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ ΣΥΝΝΕΦΩΝ <i>Βίλχελμ Ράιχ, ο μοναχικός προφήτης.....</i>	146
6. ΕΡΝΕΣΤ ΤΖΟΟΥΝΣ: <i>Ο μάγος του Φρόιντ.....</i>	172
7. ΑΠΟΞΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΦΥΪΑ: <i>Η κληρονομιά της Μέλανι Κλάιν ...</i>	208
8. Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΙΑΣ ΦΡΟΪΝΤ ΚΑΙ ΜΙΑΣ ΤΙΦΑΝΙ <i>Η Άννα Φρόιντ και η γέννηση της ψυχανάλυσης παιδιών.....</i>	236
9. ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΦΟΙΝΙΞ <i>Ο Βίκτορ Φρανκλ και η γέννηση της λογοθεραπείας.....</i>	269

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟ ΩΚΕΑΝΟ

10. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΜΕ ΤΙΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΕΣ

Τα θαύματα της Φρίντα Φρομ-Ράιχμαν

και της Τζοάν Γκρίνμπεργκ 299

11. Η QUEER ΙΔΙΟΦΥΪΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕ

ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

Ποιος είναι στ' αλήθεια ο Χάρι Στακ Σάλιβαν; 316

12. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥΣ

Η εκπληκτική συνύπαρξη της Μάργκαρετ Μιντ

και του Γκρέγκορι Μπέιτσον 334

13. Ο ΓΚΑΝΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΓΚΑΝΤΙ. Ο ΛΟΥΘΗΡΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΛΟΥΘΗΡΟΣ.

Πώς ο Έρικ ο περιπλανώμενος άστεγος έγινε ο Έρικ ο γκουρού; 369

14. «Η ΦΩΝΗ ΜΟΥ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΜΑΖΙ ΣΟΥ».

Πώς ο Μίλτον Χ. Έρικσον διέσωσε την ύπνωση 415

15. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ, ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΒΟΥΛΗΣΗ

Ο Γονίλιαμ Τζέιμς, πατέρας της αμερικανικής ψυχολογίας 436

Επίλογος 475

Ευχαριστίες 488

Παραπομπές – Βιβλιογραφία 493

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γίγνωσκε σαντὸν.
Κακὸς δ' ἰατρὸς ὥς τις ἐς νόσον πεσὼν ἀθυμεῖς καὶ σεαυτὸν
οὐκ ἔχεις εὐρεῖν ὁποίοις φαρμάκοις ἰάσιμος.*
ΑΙΣΧΥΛΟΣ, Προμηθεύς Δεσμώτης,
στίχοι 309 καὶ 473-475¹

Ο πόνος ο δικός μας είναι που μας διδάσκει
να συμμεριζόμαστε την οδύνη των άλλων.
ΓΙΟΧΑΝ ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ ΦΟΝ ΓΚΑΙΤΕ,
παρατίθεται από τον Stanley Jackson²

Το βιβλίο αυτό μιλά για ορισμένους από τους πιο γενναίους και πρωτοπόρους κλινικούς ιατρούς-θεραπευτές και στοχαστές, οι οποίοι άνοιξαν τον δρόμο για την εξερεύνηση του ανθρώπινου νου. Γεννήθηκε από την ισόβια αναζήτησή μου για τρόπους να καταλάβω και να βοηθήσω τον εαυτό μου και τους άλλους. Έπειτα από παραπάνω από μισό αιώνα αναζήτησης και μελέτης, συνειδητοποίησα πως οι θεωρίες αλλά και η άσκηση της

* Σαν κακός γιατρός που έπεσε σε αρρώστια τα έχασες και δεν ξέρεις ποια φάρμακα θα σε γιατρέψουν. (Σ.τ.Μ.)

ιατρικής από αυτούς τους αξιοθαύμαστους προκατόχους μας μπορούν να αποτιμηθούν πολύ καλύτερα αν τις δούμε στο πλαίσιο των βιωμάτων τους, καθώς και της νοοτροπίας και της κουλτούρας της εποχής τους. Όταν κατέγραφα τις ιστορίες της ζωής τους, το θέμα «πληγωμένος θεραπευτής» αναδείχθηκε ως σημαντική αλλά μέχρι τώρα αγνοημένη έννοια: δεν μπορούμε να καταλάβουμε πλήρως μια θεωρία αν δεν καταλάβουμε από πού και πώς προέκυψε. Αυτή η θεώρηση έχει γίνει πολύ σημαντικός, ακρογωνιαίος λίθος της άποψής μου για το τι κάνουμε και ποιοι είμαστε ως επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, για το πώς έχει εξελιχθεί η γνώση μας για την ανθρώπινη φύση, καθώς και για το πού πάμε από εδώ και μπρος.

Ο όρος «πληγωμένος θεραπευτής» ίσως να είναι αμφιλεγόμενος ή και χωρίς νόημα για πολλούς σύγχρονους επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, που δεν θεωρούν τους εαυτούς τους ούτε θεραπευτές ούτε πληγωμένους. Από τότε που η Ευρώπη βγήκε από τον Μεσαίωνα, οι επαγγελματίες της Δύσης που είχαν την έγκριση της κοινωνίας ως ειδικοί σε ζητήματα υγείας και ασθένειας έχουν σταδιακά αποστασιοποιηθεί από όρους όπως «θεραπευτής» και «θεραπεία». Στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, σημαντικές ανακαλύψεις στην ιατρική που είχαν βάση τη βιολογία παρέσυραν το ιατρικό κατεστημένο να στρέψει την προσοχή του από το ανθρωποκεντρικό μοντέλο σε ένα μοντέλο που εστιάζει κυρίως στην ασθένεια, με τις «διορθώσεις» που γίνονται με τη βοήθεια της τεχνολογίας να είναι ο βασικός, αν όχι ο μοναδικός, στόχος. Σε μια προσπάθεια να κρατήσουν αποστάσεις από τους παραδοσιακούς θεραπευτές, οι σύγχρονοι επαγγελματίες της υγείας αποστασιοποιήθηκαν από την αρχική έννοια της θεραπείας,

και την αντιμετώπιζαν με καχυποψία. Όμως, με το να αρνούνται τον ρόλο τους ως θεραπευτές, οι επαγγελματίες της υγείας απομακρύνθηκαν από εκείνο το κομμάτι τους που είναι το πιο ζωτικής σημασίας και το πιο αποτελεσματικό. Αυτή η αποσύνδεση αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της σύγχρονης περίθαλψης.³

Επιπλέον, τον τελευταίο αιώνα, ο όρος «πληγωμένος θεραπευτής» συσχετίζεται κυρίως με τον Καρλ Γιουνγκ και τους οπαδούς του,⁴ οι οποίοι δημιούργησαν και εξέλιξαν την έννοια του αρχέτυπου του πληγωμένου θεραπευτή από μια αμιγώς γιουνγκική οπτική. Στο βιβλίο αυτό όμως, ο όρος χρησιμοποιείται με την ευρύτερή του έννοια: το να έχεις το γνώθι σαυτόν, το να γνωρίζεις τα όρια, τις αδυναμίες, τις πληγές και τα τραύματά σου είναι απολύτως απαραίτητο για κάθε θεραπευτή, για κάθε επαγγελματία της υγείας.

Με μια ακόμα πιο ευρεία έννοια, όλοι μας μπορούμε να θεωρηθούμε *πληγωμένοι θεραπευτές*.⁵

ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΙ

Είτε μας αρέσει είτε όχι, ριχνόμαστε σε τούτη τη ζωή που χαρακτηρίζεται από *ντούκα* (duhkha), ή αλλιώς πλήγισμα.

Περίπου 25 χιλιάδες χρόνια πριν, στην ηλικία των είκοσι εννιά, ο πρίγκιπας Σιντάρτα Γκαουτάμα εγκατέλειψε το βασίλειό του για να αναζητήσει την Αλήθεια, αφού είχε συνειδητοποιήσει πως και για τον ίδιο αλλά και για όλους μας δεν υπάρχει διαφυγή από τα γηρατειά, την αρρώστια και τελικά τον θάνατο.

Η παραβολή αυτή προοικονόμησε το *Geworfenheit**, την ιδέα των υπαρξιστών του εικοστού αιώνα. Όλους μας μας ρίχνουν σε αυτόν τον κόσμο, ευλογημένους αλλά και καταραμένους ταυτόχρονα, λόγω της αυτοσυνειδήσής μας και της επίγνωσης πως η ύπαρξή μας είναι πεπερασμένη, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα μια διάχυτη και επίμονη αίσθηση ευαλωτότητας και άγχους.⁶

Επιπλέον αυτών των οντολογικών απειλών, ζούμε και σε έναν κόσμο γεμάτο από επικίνδυνες παγίδες και απειλητικά υπόγεια ρεύματα. Η λίστα με τις αντιξοότητες δεν έχει τελειωμό. Φυσικές αλλά και ανθρωπογενείς καταστροφές μπορεί να συμβούν οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή. Δυστυχήματα, πόλεμος, βία από πρόθεση ή τυχαία, παιδική κακοποίηση και παραμέληση, ανεργία, προκαταλήψεις και διακρίσεις, φτώχεια – όλα αφθονούν. Όσο προστατευμένες και αν είναι οι ζωές μας, δεν έχουμε καμία ελπίδα να ξεφύγουμε εντελώς από το τραύμα και τα δεινά. Οι αρχαίοι Ινδοί αποκαλούσαν αυτό το αδιέξοδο *ντούκα*, μια από τις τέσσερις ευγενείς αλήθειες που αποτελούν το θεμέλιο του βουδισμού.

Κάνουμε πολλές προσπάθειες να κρατήσουμε μακριά την *ντούκα*, με διάφορους βαθμούς επιτυχίας. Αλλά συχνά καταλήγουμε να κάνουμε τα πράγματα χειρότερα. Άλλοτε σφάλουμε αντιδρώντας υπερβολικά, ή προσπαθώντας να τρέξουμε μακριά, ή απλώς χώνοντας το κεφάλι μας στην άμμο. Άλλοτε μπορεί να κρυφτούμε πίσω από ένα προσωπίο αυτοκυρια-

* Έννοια που εισήγαγε ο φιλόσοφος Μάρτιν Χάιντεγκερ (1889-1976) στο έργο του *Είναι και χρόνος* και στα ελληνικά έχει αποδοθεί ως ερριμμένότητα, ριπτασμός, «ριπτότητα» ή κατάσταση του ερριμμένου. (Σ.τ.Μ.)

χίας, να αναζητήσουμε επιφανειακούς και προσωρινούς τρόπους για να αναισθητοποιηθούμε (για παράδειγμα αλκοόλ, ναρκωτικά και άλλες μορφές εξάρτησης), ή να ξεσπάσουμε σε κάποιον που θεωρούμε πιο αδύναμο από μας. Αν και τέτοιες στρατηγικές μπορεί να είναι επιτυχημένες για λίγο, μακροπρόθεσμα γίνονται μπούμερανγκ που επιστρέφει και μας χτυπά.

Έτσι, εκτός από τις οντολογικές απειλές και τους κινδύνους που παραφυλάνε στον πραγματικό κόσμο, επιπλέον υποφέρουμε από τραύματα που προκαλούμε οι ίδιοι στον εαυτό μας και μας ωθούν σε ενοχές, αυτοκατηγορίες και ακόμα εντονότερη απελπισία.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ

Και όμως, όσο πληγωμένοι και αν είμαστε, επιβιώνουμε. Επιβιώνουμε όχι μόνο λόγω της έμφυτής μας ικανότητας στην άρνηση και στο να καθησυχάζουμε τον εαυτό μας, αλλά, το πιο σημαντικό, επειδή δεν είμαστε μόνοι μας σε όλο αυτό και διότι νοιαζόμαστε ο ένας για τον άλλον. Είναι βαθιά ριζωμένο στη φύση μας –στα ίδια τα γονίδιά μας– να νοιαζόμαστε, να θέλουμε οι άνθρωποι γύρω μας να πονάνε λιγότερο, να αισθάνονται ασφαλείς, να νιώθουν πλήρεις. Με άλλα λόγια, έχουμε μέσα μας την παρόρμηση να θεραπεύουμε τους άλλους, και καταφεύγουμε στους άλλους για να κάνουν το ίδιο μ' εμάς.

Αυτός πρέπει να είναι και ο λόγος που θεραπευτικές πρακτικές ήταν πάντοτε συνυφασμένες με τον άνθρωπο.⁷ Υπάρχουν πειστήρια για αυτές που χρονολογούνται περίπου 60 χιλιατίες πριν, τότε που ο πρόγονός μας, ο *Homo sapiens sapiens*,

εμφανίστηκε έχοντας, αυτός μόνο, την παρόρμηση να φροντίζει τους ηλικιωμένους, τους ευάλωτους και τους ανάπηρους.⁸ Τους τάζαν, τους έντυναν, τους κρατούσαν συντροφιά. Πειραματίζονταν με φαρμακευτικά βότανα, επινόησαν πρωτόγονες χειρουργικές διαδικασίες (κρανιοανάτρηση, χειροπρακτική, αφαιμάξεις) και δοκίμαζαν διαφορετικές μεθόδους παρεμβάσεων στο σώμα (μασάζ, βελονισμό). Δημιούργησαν επίσης ιεροτελεστίες και ψαλμωδίες, και διάφορες μορφές επίκλησης υπερφυσικών παρεμβάσεων, με σκοπό την ανακούφιση και την εξαφάνιση του πόνου.⁹ Μοναδικές στον άνθρωπο είναι ακόμα οι εμπειρίες της έκστασης και της κατάληψης από κάποιο πνεύμα, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα σε ορισμένους από εμάς να μπούμε σε αλλοιωμένες συνειδησιακές καταστάσεις, στη διάρκεια των οποίων μπορεί να υπάρξει θεραπεία.

Ετυμολογικά, το ρήμα heal –θεραπεύω– προέρχεται από τη λέξη whole και σημαίνει να κάνεις κάτι ολόκληρο πάλι, ενώ το ρήμα care σημαίνει να είσαι παρών, να πενθείς με αυτούς που πάσχουν. Από αυτή την άποψη όλοι είμαστε (ή θα έπρεπε να είμαστε) θεραπευτές-healers και φροντιστές-carers. Όμως, εφόσον η θεραπεία ενέχει και ειδικές γνώσεις και ικανότητες, όλες οι κοινωνίες ορίζουν κάποιους ειδικούς ως θεραπευτές. Έχουν διαφορετικά ονόματα σε κάθε κουλτούρα: σαμάνοι στη Σιβηρία και τη Μαντζουρία, πνευματικοί γιατροί στους γηγενείς Αμερικανούς, *Ντανγκ-κι* στην Ταϊβάν και τη Νότια Κίνα, *Μουντάνγκ* στην Κορέα, και γνώστες βουντού στα μέλη της αφρικανικής διασποράς. Αν και οι ιεροτελεστίες που κάνουν και τα σύνεργα που χρησιμοποιούν μπορεί να ποικίλλουν, έχουν όλα έναν κοινό σκοπό, τη θεραπεία, και η αποτελεσματικότητά τους έχει καταγραφεί επανειλημμένα.